

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Nakhon Pathom Rajabhat University

บทที่ 4

การใช้แนวทางสันติวิธีเพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้ง
และความรุนแรงในสังคมไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ แพรภัทรา เขียวชะอุ่ม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

<http://pws.npru.ac.th/praepat/>

หัวข้อเนื้อหาบทที่ 4

1. ความหมาย สาเหตุ และประเภทของความขัดแย้ง
2. ความหมาย สาเหตุ ประเภท และลักษณะของความรุนแรง
3. ความหมายและหลักคิดของสันติวิธี
4. ประเภทของสันติวิธี
5. การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงตามแนวทางสันติวิธี
6. คุณค่าและความสำคัญของสันติวิธี

Webster Dictionary (Merriam-Webster, 2022) ได้อธิบายว่า ความขัดแย้ง (Conflict) มาจากภาษาละติน คือ “Confligere” ซึ่งแปลว่า การต่อสู้ (Fight) การทำสงคราม (Warfare) ความไม่ลงรอยต่อกันหรือเข้ากันไม่ได้ (Incompatible) ตรงกันข้ามกัน (Opposition) ความพยายามที่จะเป็นเจ้าของการเผชิญหน้า เพื่อมุ่งร้าย การกระทำที่ไปด้วยกันไม่ได้ คือ มีลักษณะตรงกันข้าม คือ การไม่ถูกกันเมื่อบุคคลมีความคิด ความสนใจ ความต้องการ หรือการกระทำที่ไม่เหมือนกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า183) นิยามคำว่า ความขัดแย้ง ประกอบด้วยคำสองคำ กล่าวคือ ขัด ซึ่งหมายถึง การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขืนไว้ และแย้ง หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้ ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า ความขัดแย้ง นั้นหมายถึงการที่บุคคลทั้งสองฝ่ายไม่ลงรอยกันจึงพยายามที่จะต้านทานฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ตนเองมีความคิด หรือการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นในครอบครัวหรือสังคม

ความขัดแย้งจึงได้แก่สภาพการณ์ที่คนมีเป้าหมายหรือความต้องการที่ไปด้วยกันไม่ได้หรือขัดกัน (incompatibility) ซึ่งการบรรลุเป้าหมายหนึ่งจะทำให้ไม่บรรลุอีกเป้าหมายหนึ่งในบางส่วนหรือทั้งหมด เป้าหมายที่ว่านี้อาจมีลักษณะเป็นคุณค่า (values) ที่คนรู้สึกว่าการต้องการ เช่น ความเป็นธรรม หรือเป็นผลประโยชน์ (interests) ความขัดแย้งจึงเกี่ยวข้องกับทัศนคติ และพฤติกรรม (การกระทำ) ของบุคคล ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้ง (conflict) ทัศนคติ (attitude) และพฤติกรรม (behavior)

สาเหตุของความขัดแย้ง

อรุณ รักธรรม (อ้างถึงใน ขจรจิต บุณนาค, 2554, หน้า 138-139) ให้ความเห็นว่าสาเหตุของความขัดแย้งมีหลายประการ ได้แก่

2.1 จากความแตกต่างกันในการรับรู้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริง ทำให้เข้าใจไปคนละด้าน อันเป็นสาเหตุทำการตัดสินใจและพฤติกรรมต่าง ๆ แตกต่างกันไปด้วย

2.2 เป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการแตกต่างกันออกไป ทำให้คนเหล่านั้นเลือกวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน ยังผลให้เกิดความขัดแย้งในที่สุด

2.3. ค่านิยมของคนแตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างของค่านิยมนี้ จะทำให้วิถีแห่งความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติแตกต่างกันออกไป หรือยากที่จะทำให้เกิดความกลมกลืนกัน อันจะนำไปสู่ความขัดแย้งในที่สุด

สาเหตุของความขัดแย้ง

2.4 ระบบโครงสร้างของสังคมที่อยู่อาจเป็นเหตุนำไปสู่ความขัดแย้ง ทั้งนี้ เพราะการจัดโครงสร้างอาจไปขัดกับความรู้สึกหรือพฤติกรรมของคนบางพวกบางกลุ่มได้ เช่น โครงสร้างแบบระบบราชการ การมีลำดับชั้นบังคับบัญชา อาจไปบั่นทอนความอิสระในความคิดริเริ่มของคน หรือการแบ่งงานกันทำ ทำให้คนต้องจำเจอยู่ในงานที่มีขอบเขตจำกัด หรือการเน้นความลับในทางราชการ ก่อให้เกิดความแตกต่างในข้อเท็จจริงระหว่างสมาชิกหรือการเน้นกฎระเบียบทำให้สมาชิกรู้สึกอึดอัด ไร้อิสระภาพ เป็นต้น

2.5 การเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ตัวบุคคล โครงสร้าง หรือเป้าหมาย จะนำไปสู่ความขัดแย้ง ทั้งนี้ เพราะการเปลี่ยนแปลงย่อมกระทบต่อการยอมรับ และผลประโยชน์ของคน ดังนั้น ระดับการเปลี่ยนแปลงยิ่งมีมากเท่าไรโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งก็มีมากเท่านั้น

2.6. พฤติกรรมส่วนบุคคล มีผลทำให้เกิดความขัดแย้ง ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมของบุคคลจะนำไปสู่สัมพันธภาพ ดังนั้น ถ้าพฤติกรรมของคนไม่แตกต่างกันมากนัก โอกาสเกิดความขัดแย้งก็น้อยลง

1. ความขัดแย้งภายในตัวบุคคล ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อพบทางเลือกหลาย ๆ ทางและต้องเลือกเอาทางใดทางหนึ่ง เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่แน่ใจว่าการตัดสินใจในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไปผลจะเกิดขึ้นในทางใด หากบุคคลพบว่าทางเลือกหลายทางแต่ต้องตัดสินใจเลือกเอาทางใดทางหนึ่ง ซึ่งแต่ละทางเลือกมีความเป็นไปได้ที่จะให้ผลออกมาทั้งทางบวกและทางลบเท่า ๆ กัน ในสภาพเช่นนี้ผู้ที่ต้องตัดสินใจอาจเกิดความเครียด และลำบากใจในการเลือกได้ นอกจากนี้ความขัดแย้งในลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นจากความคาดหวังในการทำงานที่เกินความสามารถ หรือความเชื่อมั่นของบุคคลนั้นไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่บุคคลนั้นดำรงอยู่ ดังนั้น ความขัดแย้งภายในตัวบุคคลจึงหมายถึงความขัดแย้งในการตัดสินใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนต้องการ

2. ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเห็นไม่สอดคล้องกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ หรือประสบการณ์ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมแสดงออกของแต่ละบุคคล และทำให้เกิดความขัดแย้งในบทบาทหน้าที่ได้ นอกจากนี้ความขัดแย้งระหว่างบุคคลอันเกิดจากการแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้บุคคลที่ไม่ได้รับสิ่งที่ตนต้องการในขณะที่คนอื่นได้รับ อาจเกิดความไม่พอใจและกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลขึ้นได้

3. ความขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม เกิดขึ้นเมื่อมีสมาชิกในกลุ่มไม่ทำตามข้อตกลงของกลุ่ม กล่าวคือ เมื่อบุคคลหลายคนรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะมีการกำหนดแนวทางและข้อตกลงที่เป็นบรรทัดฐานร่วมกันภายในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มปฏิบัติ เมื่อมีสมาชิกบางคนไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานนั้นอาจถูกกลุ่มลงโทษ เมื่อถูกลงโทษก็ย่อมเกิดความไม่พอใจทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในกลุ่มตามมา โดยอาจทำให้กลุ่มเกิดการแตกความสามัคคีหากความขัดแย้งมีความรุนแรงมากอาจมีการแยกตัวออกจากสมาชิกกลุ่มได้

4. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม เมื่อบุคคลมีแนวคิดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่คล้ายคลึงกันรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะมีเป้าหมายและแนวปฏิบัติที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่น ๆ เมื่อกุุ่มคนที่มีความแตกต่างกันต้องมาเกี่ยวข้องหรือมีปฏิสัมพันธ์กัน ก็อาจเกิดความขัดแย้งกันได้เนื่องจากแต่ละกลุ่มต่างต้องการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตน และในขณะเดียวกันก็ไม่ยอมให้กลุ่มอื่นมาแสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มของตนด้วย อย่างไรก็ตามความขัดแย้งระหว่างกลุ่มบางครั้งก็มีความจำเป็นที่จะต้องให้เกิดขึ้นในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพราะจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อทำให้งานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่มที่วางเอาไว้ได้สำเร็จ
ลุล่วง

5. ความขัดแย้งระหว่างองค์กร เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กรกับองค์กร ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากระบบการแข่งขันเสรีและจากการแข่งขันก็นำไปสู่ความขัดแย้งได้

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 2002, p. 5) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงว่า หมายถึง การจงใจใช้อำนาจหรือการใช้กำลังทำร้ายเพื่อข่มขู่หรือกระทำต่อตนเอง ผู้อื่น ต่อกลุ่ม บุคคล หรือชุมชน ซึ่งมีผลทำให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะมีผลให้เกิดการบาดเจ็บ ล้มตาย หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจ หรือเป็นการยับยั้งการเจริญงอกงาม หรือการกีดกัน หรือปิดกั้น ทำให้สูญเสียสิทธิบางประการ และขาดการได้รับในสิ่งที่สมควรจะได้รับ

กล่าวโดยสรุป ความรุนแรง คือ การกระทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน หรืออาจทำให้สูญเสียสิทธิบางประการ และขาดการได้รับในสิ่งที่สมควรจะได้รับ ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจเกิดจากการกระทำของบุคคลนั้นต่อตนเองหรือต่อบุคคลอื่นหรือสังคมโดยรวมก็ได้

1. ความเชื่อของผู้ใช้ความรุนแรงที่มักจะมีความเชื่อที่ผิด ๆ ว่า
  1. การทุบตีว่าเป็นสิ่งที่ทำได้
  2. การใช้ความรุนแรงเป็นวิธีการแก้ไขปัญหา
  3. ความรุนแรงควบคุมอีกฝ่ายหนึ่งได้
  4. ผู้มีอำนาจมีสิทธิทำอะไรก็ได้กับผู้ที่ด้อยกว่า
  5. สามีเป็นใหญ่ ลูกและภรรยา คือ ผู้อ่อนแอ และเป็นสมบัติของสามีหรือบิดามารดา
  6. ความรุนแรงเป็นเรื่องส่วนตัว มิใช่ประเด็นสาธารณะ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ความรุนแรงและผู้ถูกกระทำ เช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัว

1. ครอบครัวที่มีสามีหรือบิดาเป็นใหญ่ สามีหรือบิดามีอำนาจเหนือผู้อื่นในครอบครัวทั้งทางพลังกำลัง รายได้ การศึกษา สามีหรือบิดาใช้อำนาจในทางที่ผิดมาข่มเหงคนในครอบครัว เรียกว่า สามีหรือบิดาต้องเป็นผู้นำ ผู้อื่นในครอบครัวต้องเป็นผู้ตามต้องเชื่อฟัง
2. ครอบครัวที่สามีด้อยอำนาจในสังคม ทำให้เมื่ออยู่กับครอบครัวสามีเกิดพฤติกรรมข่มภรรยาเพื่อสร้างปมเด่น
3. ความเชื่อว่าสามีเป็นเจ้าของภรรยา
4. ความขัดแย้งไม่ลงตัวในชีวิตแต่งงาน
5. การขาดความรู้ในการดำเนินชีวิตคู่
6. การไม่จดทะเบียนสมรส หรือการที่ฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงย้ายไปอยู่บ้านร่วมบ้านกับเครือญาติของอีกฝ่าย

3. ลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความรุนแรง

1. เป็นกมลสันดาน ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก เลียนแบบบิดามารดาที่ชอบใช้ความรุนแรงได้แบบอย่างจากหนังสือ โทรทัศน์ ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนในเรื่องรับผิดชอบ ชั่ว ดี หรือมาจากครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น
2. เป็นการเรียนรู้ว่าหากทำแล้วได้ผลไม่มีใครว่าจะทำซ้ำและรุนแรงขึ้น
3. มีความเครียดและต้องระบายออก โดยใช้ความรุนแรงกับคนอื่นที่ด้อยอำนาจกว่า บางครั้งดื่มสุราเพื่อให้กล้าแสดง ความรุนแรงออกมาและโทษว่าเป็นความผิดของสุรา บุคคลประเภทนี้มักจะสุภาพนอบน้อมและไม่กล้ากระทำกับคนที่มีอำนาจมากกว่า
4. เจ็บป่วยด้วยโรคบางอย่างที่ทำให้ควบคุมตนเองไม่ได้ เช่น โรคทางสมอง

ประเภทของความรุนแรง

องค์การอนามัยโลก ได้จัดประเภทของความรุนแรงไว้ 3 ประเภท คือ

- 1) การทำร้ายตนเอง หรือการฆ่าตัวตาย
- 2) การกระทำรุนแรงต่อบุคคลอื่น เช่น คนในครอบครัว เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้หญิง คนใกล้ชิด หรือกลุ่มวัยรุ่น เป็นต้น
- 3) ความรุนแรงทางสังคม เช่น การทำสงคราม การก่อกบฏ และการก่อการร้าย เป็นต้น

ประเภทของความรุนแรง

กัลตุง (Galtung, 1990, pp. 291-305) นักวิชาการด้านสันติศึกษา ได้จัดประเภทของความรุนแรงไว้ ดังนี้

1. ความรุนแรงทางตรง (direct violence) เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดเจนและคนทั่วไปน่าจะเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นความรุนแรง เพราะมีร่องรอยปรากฏให้เห็นบนร่างกายของมนุษย์ในรูปของบาดแผล เลือดเนื้อและการสูญเสียชีวิต รวมทั้งความเสียหายต่อวัตถุและทรัพย์สินของผู้คน

2. ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (structural violence) หมายถึง โครงสร้างที่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างคนที่มีตำแหน่งแห่งที่แตกต่างกันในโครงสร้างนั้น ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเอาเปรียบผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ความไม่เท่าเทียมในการแลกเปลี่ยนกระทบความอยู่รอดและความเป็นอยู่ของผู้ที่เสียเปรียบในโครงสร้าง ทำให้คนเหล่านี้ต้องทนทุกข์ทรมานจากความยากจนแร้นแค้น และความอดอยากขาดแคลนอาหาร ยารักษาโรคและบริการด้านสุขภาพ นอกจากผลกระทบทางร่างกายแล้ว ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ยังมีผลต่อจิตใจและจิตวิญญาณของผู้คนในสังคม

ประเภทของความรุนแรง

3. ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (cultural violence) คือ ระบบความเชื่อที่ทำให้การเอาตัวเอาเปรียบ รวมทั้งการทำร้ายร่างกายและจิตใจระหว่างคนในสังคมกลายเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ หรือต้องยอมรับวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นกรอบความหมายที่คนใช้ในการทำความเข้าใจตนเองและชีวิตทางสังคม มีแง่มุมที่ทำให้ความชอบธรรมกับความรุนแรงหลายรูปแบบ ทำให้ปรากฏการณ์ที่เป็นความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้างกลายเป็นเรื่องที่ยอมรับได้หรือเป็นเรื่องถูกต้อง หลายสิ่งหลายอย่างที่ทำให้เกิดความทุกข์ยากทางกายและทางใจให้กับคนในสังคมจึงไม่ถูกจัดหรือมองเห็นเป็นความรุนแรง เช่น การชกมวย ในความเข้าใจของคนทั่วไปไม่นับว่าเป็นความรุนแรง แต่เป็นกีฬาที่เป็นที่ยอมรับและมีผู้สนใจติดตามมากมายหรือความเชื่อที่ว่าผู้ที่มีอำนาจมีสิทธิทำอะไรก็ได้กับผู้ที่ด้อยกว่า เป็นต้น

สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ ได้แบ่งลักษณะของความรุนแรงได้ 4 ลักษณะ ตามวิธีการที่ใช้ในการแสดงออกถึงความรุนแรง ดังนี้

1. ความรุนแรงทางร่างกาย (physical violence) หมายถึง การได้รับบาดเจ็บโดยผู้กระทำความรุนแรง ในรูปแบบการเขี่ยนตี ตะ กัด หรือวิธีอื่นที่ทำให้ผู้ถูกระทำได้รับบาดเจ็บ เช่น กระดุกหัก เลือดออกภายใน ฟกช้ำ แผลไฟไหม ได้รับสารพิษ รวมถึงการทะเลาะวิวาท ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงบริบทของแต่ละวัฒนธรรมด้วย ทั้งนี้ ความบาดเจ็บดังกล่าวต้องเป็นเหตุเกิดจากความตั้งใจไม่ใช่เกิดจากอุบัติเหตุ

2. ความรุนแรงทางเพศ (sexual violence) หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ผู้ถูกระทำเป็นเครื่องมือตอบสนองความต้องการทางเพศของผู้กระทำ ซึ่งการกระทำนั้นอาจใช้กำลังบังคับข่มขู่ หรือล่อลวงชักชวนโดยให้สิ่งตอบแทน

3. ความรุนแรงทางจิตใจ (psychological violence) หมายถึง การทำร้ายจิตใจ ควบคุมบังคับอย่างไม่มีเหตุผล ทำให้ได้รับความอับอาย รู้สึกด้อยค่าหรือลดคุณค่าความเป็นมนุษย์

4. ความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความสูญเสียหรือการละเลยทอดทิ้ง (deprivation or neglect) หมายถึง การไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่และคุ้มครองอย่างเหมาะสมเพียงพอ รวมถึงการทอดทิ้งทางกาย อนึ่ง การทอดทิ้งทางกายนี้ หมายถึง ไม่ให้อาหารอย่างเพียงพอ ไม่ดูแลสุขภาพ ไม่ดูแลยามเจ็บป่วย ไม่คุ้มครองจากอันตรายหรืออุบัติเหตุ เช่น
- 4.1 ทอดทิ้งไว้กับบุคคลรับจ้างเลี้ยงเด็กหรือที่สาธารณะ เช่น สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานพยาบาล บ้านพักคนชรา เป็นต้น
  - 4.2 ละทิ้งโดยไม่จัดให้มีการป้องกันดูแลสวัสดิภาพหรือให้การเลี้ยงดูที่เหมาะสม
  - 4.3 จงใจหรือละเลยไม่ทำให้สิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีพ หรือสุขอนามัยจนน่าจะเกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจและหรือปฏิบัติต่อผู้ถูกกระทำในลักษณะที่เป็นการขัดขวางการเจริญเติบโตหรือ พัฒนาการของในแต่ละบุคคล โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน

ความหมายและหลักคิดของสันติวิธี

ศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้ (ศวชต.) (2553) ได้ให้ความหมายของสันติวิธีว่า คือ วิธีการแก้ไขปัญหาในสังคม มิใช่การยอมจำนนต่อปัญหาหรือการนิ่งเฉย โดยให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันฉันมิตรปราศจากอคติและความเกลียดชัง ยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลาย ถือความยุติธรรมเป็นใหญ่ โดยบังคับใช้กฎหมายตามหลักนิติธรรมอย่างโปร่งใส เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ตรวจสอบได้ และไม่เลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหารวมทั้งยอมรับความเจ็บปวดหรือความทุกข์ร่วมกันเพื่อร่วมชาติด้วยการทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายด้วยความอดทนอดกลั้น สันติวิธีจึงไม่ใช่ "ปฏิบัติการทางจิตวิทยา" แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งจากคู่ขัดแย้งที่มีปฏิกริยารุนแรงต่อกันไปสู่การแสวงหาทางออกอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างคู่ขัดแย้ง

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย สถาบันดำรงราชานุภาพ (2551) ได้ให้ความหมายของสันติวิธีว่า คือ 1) การแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง 2) การขจัดเงื่อนไขแห่งความรุนแรง และสร้างเงื่อนไขแห่งสันติ 3) ทศนคติที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เช่น ความเอื้ออาทร ความใจกว้าง เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป สันติวิธี คือ การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมืออย่างสิ้นเชิง ปราศจากอคติและความเกลียดชัง เป็นลักษณะการปฏิบัติต่อคู่ขัดแย้งโดยมีความปรารถนาดีเป็นที่ตั้ง

หลักคิดของสันติวิธี

หลักคิดของสันติวิธี คือ การไม่ใช้ความรุนแรง เนื่องจากการใช้ความรุนแรงเป็นตัวก่อให้เกิดความแตกแยก และสร้างความเสียหายต่อจิตใจและร่างกายทั้งในส่วนของปัจเจกและส่วนรวม ในการใช้แนวทางสันติวิธีจึงต้องทำความเข้าใจถึงหลักคิดของสันติวิธี ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงอย่างสิ้นเชิง ความรุนแรงมีผลเป็นการทำลาย ทำลายทั้งในแง่ของความสัมพันธ์ของคู่กรณีและทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น ความรุนแรงจะทำให้ข้อเรียกร้องที่ชอบธรรมของฝ่ายผู้ใช้ความรุนแรงกลายเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรม ฉะนั้นแม้ว่าจะมีข้อเรียกร้องที่เป็นธรรมเพียงใด หากวิธีการเรียกร้องของข้อเรียกร้องนั้นไม่เป็นธรรม ก็ไม่สามารถได้รับการตอบสนองจากฝ่ายตรงข้าม

หลักคิดของสันติวิธี

2. โจมตีที่ “ปัญหา” ไม่โจมตีที่ “ตัวบุคคล” หลักคิดนี้เป็นการแยกปัญหาออกจากตัวบุคคลคือ เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น สิ่งที่ต้องจัดการกับความขัดแย้งนั้น คือ จัดการที่ปัญหาไม่โจมตีหรือมุ่งจัดการที่ตัวบุคคล เพราะหากเรามุ่งโจมตีหรือจัดการที่ตัวบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างเรากับคู่กรณีจะยิ่งย่ำแย่เพราะต่างฝ่ายต่างปกป้องตนเอง และคิดหาแต่วิธีโจมตีกันไปมา ซึ่งแน่นอนว่าวิธีการดังกล่าวไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการความขัดแย้ง ในขณะเดียวกันก็จะยิ่งเป็นการสร้างกำแพงปิดกั้นทางออกที่เป็นไปได้ของปัญหา

หลักคิดของสันติวิธี

3. สร้างความสัมพันธ์อันดี ความสัมพันธ์ที่ดีตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจต่อกัน (Trust) ซึ่งการสร้าง
ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนั้น จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนสำคัญลำดับต้น ๆ ของการจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธี เนื่องจาก
ในการจัดการความขัดแย้งนั้น ก่อนที่คู่กรณีจะไปสู่ขั้นตอนของการพูดคุยกันสัมพันธภาพของคู่กรณีต้องได้รับการฟื้นฟูเสียก่อน
เพราะหากสัมพันธภาพที่ดีหรือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันของคู่กรณีไม่ได้รับการฟื้นฟู คู่กรณีก็จะเกิดความหวาดระแวงต่อ
คำพูดของอีกฝ่ายมากกว่าการเปิดใจยอมรับฟังอีกฝ่าย จนกระทั่งในท้ายที่สุดก็จะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่สามารถเข้าใจ
กันและกัน รวมทั้งไม่ยอมรับข้อเสนอของกันและกัน

4. ไม่มุ่งเอาชนะกัน แต่สร้างความร่วมมือกัน ในการแก้ไขความขัดแย้งนั้น คู่กรณีจะต้องไม่อยู่บนฐานคิดแบบการ เล่นเกม คือ มีฝ่ายแพ้และมีฝ่ายชนะ เพราะหากคิดเช่นนั้นคู่กรณีจะมีแนวโน้มในการใช้วิธีการรุนแรง การบิดเบือนข้อมูล และ การหักหลังกัน ซึ่งการกระทำทั้งหมดที่กล่าวมานี้ มีแต่จะทำให้ความขัดแย้งเกิดการขยายตัวและบานปลายมากขึ้น แต่ในทาง ตรงกันข้าม หากคู่กรณีสละทิ้งวิธีการคิดแบบการเล่นเกมที่ออกไป และหันหน้ามาร่วมมือกัน คิดหาทางออกที่สร้างสรรค์ ก็จะสามารถบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้อย่างเต็มที่

5. ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย โดยส่วนใหญ่แล้วความขัดแย้งที่มีความรุนแรงเข้ามา เกี่ยวข้องด้วย เกิดจากการที่ความต้องการขั้นพื้นฐานของกลุ่มหนึ่งไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้น ถ้าจะแก้ไข ความขัดแย้ง ความต้องการขั้นพื้นฐานของทุกฝ่ายจะต้องได้รับการตอบสนองเสียก่อน ซึ่งจะทำให้บนพื้นฐาน ของการร่วมมือกัน

หลักคิดของสันติวิธี

6. มองทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน การมองผู้อื่นว่าเป็นมนุษย์เหมือนๆ กับเรา เป็นปัจจัย ที่จะป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อกัน เพราะการทำลาย หรือการทำร้ายบุคคลอื่นที่เราคิดว่าเป็น มนุษย์ มีครอบครัวที่รัก มีสุข มีทุกข์ มีเจ็บ มีเสียใจเฉกเช่นเดียวกับเรา เราก็จะกระทำรุนแรงต่อเขาได้ยาก ลำบากขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากเรามองผู้อื่นว่ามีใช้มนุษย์ เราจะกระทำความรุนแรงต่อผู้นั้นได้ง่ายขึ้น ดังเช่นที่ครั้งหนึ่ง พระกิตติวุฒิปโท เคยเสนอแนวคิดที่ว่า “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป” แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนว่าการฆ่าหรือการใช้ความรุนแรงต่อคนที่มีอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ โดยไม่บาป ซึ่งแนวคิดข้างต้น เป็นการชี้ให้เห็นว่าเราไม่ได้นับว่า “ชีวิต” ทุกชีวิตคือ “ชีวิต” แต่เราพยายามมองว่า “ชีวิต” ของใครควรถูกนับว่าเป็น “ชีวิต” บ้างและเมื่อเรา มองว่าคอมมิวนิสต์ “ไม่ใช่ชีวิต” เราจึงเกลียด ต่อต้าน และพร้อมที่จะใช้ความรุนแรงต่อคนที่เป็นคอมมิวนิสต์ อันเป็นวิธีคิดและวิธีปฏิบัติที่ตรงข้ามกับสันติวิธีอย่างสิ้นเชิง

หลักคิดของสันติวิธี

7. เน้นทั้งเหตุผลและความรู้สึก คือ การจัดการกับวิธีที่ผู้คนคิดและรู้สึก ดังนั้น การใช้เหตุผล เพียงอย่างเดียวในการจัดการความขัดแย้ง เป็นสิ่งที่นักสันติวิธีมองว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เนื่องจากการจัดการความขัดแย้งที่ดีควรต้องใช้ทั้งเหตุผลและความรู้สึกเป็นปัจจัยขับเคลื่อน ดังเช่น ตัวอย่างการเจรจาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลใน พ.ศ. 2521 คู่เจรจาในฐานะตัวแทนของประเทศใช้เวลาในการเจรจาเป็นปี ก็ไม่สามารถสงบศึกและหาข้อตกลงร่วมกันได้ แต่ภายหลังจากที่คู่เจรจาทั้งสองประเทศใช้เวลาพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจความรู้สึกกันและกันเพียงไม่กี่นาทีก่อน ในฐานะคนเป็นพ่อหรือผู้นำของประเทศ ที่ไม่ต้องการเห็นลูกของตนได้รับผลกระทบจากสงครามทั้งสองฝ่ายก็กลับตกลงกันได้ อันเป็นที่มาของสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างกันในที่สุด

หลักคิดของสันติวิธี

8. กล้าและสร้างสรรค์ ความรุนแรงมีแรงผลักดันมาจากความกลัว เช่น กลัวสูญเสียอำนาจ จึงต้องมีการใช้ความรุนแรงในการปกป้องอำนาจของตนไว้ แต่การใช้สันติวิธีนั้นต้องขจัดความกลัวออกไป และจะต้องมีแรงผลักดันมาจากความกล้า คือ ต้องมีความกล้าเผชิญกับความจริง กล้าที่จะตั้งคำถาม กล้าคิด กล้าทำจัดอคติ กล้าที่จะยอมสูญเสียผลประโยชน์บางอย่าง และกล้าที่จะพูดคุย ซึ่งความกล้าเหล่านี้จะ นำพาเราไปสู่การเปิดใจยอมรับการพูดคุยกับอีกฝ่ายอันเป็นการกระทำที่สร้างสรรค์และจำเป็นอย่างมากต่อ การจัดการความขัดแย้ง

โดยสรุป สันติวิธีคือหลักคิดที่เชื่อว่ามนุษย์นั้นมีเหตุผล สามารถเข้าใจ เห็นอกเห็นใจและอยู่ ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติได้ ส่วนการแก้ไขความขัดแย้ง หมายถึง การตอบโต้หรือตอบสนองในสถานการณ์ ความขัดแย้งหนึ่งๆ และสำหรับการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี จึงหมายถึงการแก้ไขความขัดแย้งโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง ปราศจากอคติ มีเพียงแต่ความกล้า ความร่วมมือ และการมุ่งสร้าง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

ประเภทของสันติวิธี

ชาร์ป (Sharp อ้างถึงใน มนตรี วิวาท์สุข, 2555, หน้า 102-104) ประมาจารย์ด้านสันติวิธีชาวอเมริกันผู้เขียนหนังสือ The Politics of Nonviolent Action ได้จำแนกประเภทของสันติวิธีออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. การไม่ต่อต้าน (nonresistance) กลุ่มคนที่เชื่อถือหลักการนี้จะปฏิเสธความรุนแรงทางกายภาพทั้งปวง ไม่ว่าจะ เป็นระกัับปัจเจกชน ระดับรัฐ หรือระดับนานาชาติก็ตาม และจะปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาของตนโดยเคร่งครัด ไม่ยอมมีส่วนร่วมในการทำสงคราม โดยอาจยอมเสียภาษีหรือทำ ตามที่รัฐประสงค์ตราบเท่าที่ไม่ขัดกับหลักความเชื่อทางศาสนาของ ตนเอง อีกทั้ง ยังยินยอมรับความทุกข์ ทรมานในฐานะส่วนหนึ่งของภาระความเชื่อของตน และจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับระเบียบทาง ลังคมที่ไม่สอดคล้องกับความเชื่อหรือศรัทธาของตน

ประเภทของสันติวิธี

2. การตกลงประนีประนอมอย่างจริงจัง (active reconciliation) กลุ่มคนที่เชื่อถือหลักการนี้ปฏิเสธความรุนแรงและเชื่อว่าการจะแก้ปัญหาได้เฉพาะในระดับปัจเจกชนนั้นจะกระทำได้ก็ด้วยการประสานประโยชน์และประนีประนอมกันอย่างจริงจัง ในท่ามกลางความขัดแย้ง กลุ่มนี้จะพยายามหาทางเปลี่ยนทัศนคติหรือนโยบายของกลุ่มที่เป็นปัญหา ด้วยการพยายามชี้แจงแสดงเหตุผลให้ฝ่ายตรงข้ามยอมรับ โดยไม่เข้ามาดำเนินการโดยตรง และไม่มีการกำหนดยุทธวิธี ทั้งนี้ โดยมีฐานคิดที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- 2.1 พยายามปรับปรุงชีวิตของตนเองก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงผู้อื่น
- 2.2 เชื่อมั่นว่ามนุษย์ทุกคนมีความสำคัญและมีคุณค่าไม่ว่าจะได้ประกอบกรรมทำผิดอย่างไร
- 2.3 เชื่อว่ามนุษย์ทุกรูปทุกนามสามารถเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าได้ คือ เปลี่ยนไปสู่สันติภาพและความยุติธรรม

ประเภทของสันติวิธี

3. การต่อต้านทางศีลธรรม (moral resistance) กลุ่มนี้เชื่อมั่นว่าความชั่วเป็นสิ่งที่ต้องต่อต้านแต่ด้วยการใช้วิธีการในทางศีลธรรมและสันติเท่านั้น โดยให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบทางศีลธรรมในระดับปัจเจกชน หมายรวมถึงการที่บุคคลปฏิบัติที่จะมีส่วนร่วมกับความชั่ว เช่น การทำสงครามและการที่ปัจเจกชนจะต้องทำการบางอย่างเพื่อต่อสู้กับความชั่ว เช่น การพูด การเขียน หรือการสั่งสอน ผู้ที่เชื่อในการต่อต้านในทางศีลธรรมนั้นแม้จะไม่สื่ิให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์สังคมโดยรวม หรือมุ่งเปลี่ยนแปลงสังคมทั้งระบบ แต่โดยทั่วไปก็สนับสนุนการปฏิรูปทางสังคมที่ละเล็กละน้อยโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ ระบบการศึกษา และพยายามชักจูงเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

ประเภทของสันติวิธี

4. การไร้ความรุนแรงเป็นบางเรื่อง (selective nonviolence) ลักษณะเด่นของกลุ่มนี้คือการที่บุคคลอาจปฏิเสธจะมีส่วนร่วมในการใช้ความรุนแรงบางเรื่อง โดยมากมักจะเป็นสงครามระหว่างประเทศแต่ในบางสถานการณ์คน ๆ เดียวกันนี้อาจจะเต็มใจจะใช้ความรุนแรงเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง ที่จริงคนส่วนใหญ่อาจจะตกอยู่ภายใต้กลุ่มนี้ คือมักจะไม่เห็นด้วยที่ประเทศของตนจะทำสงคราม แต่อาจเห็นด้วยที่รัฐของตนจะใช้ความรุนแรงจัดการกับปัญหาบางอย่างภายในสังคมของตนเอง

ประเภทของสันติวิธี

5. สัตยาเคราะห์ (satyagraha) สัตยาเคราะห์เป็นภาษาสันสกฤต มี 2 คำแปล คือ ความจริง และการตามหา มีความหมายว่า พลังแห่งสัจจะ ถือเป็นอาวุธสันติสำหรับการต่อสู้ที่ไม่ใช้ความรุนแรงโดยผู้ต่อสู้ต้องถือหลักของสัจจะและอหิงสาตลอดจนต่อสู้ด้วยความบริสุทธิ์ใจและความถูกต้องคานธีเรียกวิธีการของสัตยาเคราะห์อีกอย่างหนึ่งว่า "การดื้อแพ่ง" การต่อสู้กับฝ่ายปรปักษ์ผู้ต่อสู้จะต้องมีความอดทนและเห็นใจฝ่ายตรงข้าม ความอดทนคือ การยอมรับทุกข์ด้วยตนเอง ไม่ใช่การทำให้ผู้อื่นได้รับทุกข์หัวใจของสัตยาเคราะห์ คือ การอุทิศชีวิตให้กับสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้องความสำเร็จของสัตยาเคราะห์จะมีได้ด้วยเงื่อนไข 4 ประการ คือ (ชาตรี ชุมเสน, 2556)

5.1 ผู้ปฏิบัติสัตยาเคราะห์จะต้องไม่เกลียดชังฝ่ายตรงข้าม

5.2 ประเด็นในการต่อสู้จะต้องเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาจริงจัง เป็นเรื่องถูกต้องทำนองคลองธรรม

5.3 ผู้ปฏิบัติสัตยาเคราะห์ต้องพร้อมที่จะยอมทนทุกข์ทรมานจนถึงที่สุด

5.4 การสวดภาวนาเป็นปัจจัยที่สูงส่งสำหรับสัตยาเคราะห์ เพราะศรัทธาในพระเจ้าเป็นสิ่งจำเป็น แม้ว่าการปฏิบัติ

สัตยาเคราะห์ไม่ใช่เรื่องที่กระทำได้ง่าย แต่คานธีได้อุทิศชีวิตปฏิบัติด้วยตนเองในการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมของสังคมในระดับต่าง ๆ ที่พบว่า มีการกดขี่ข่มเหงทางวรรณะ

ประเภทของสันติวิธี

กลุ่มที่ใช้สันติวิธีตามแนวทางของคานธี ผู้คนที่เชื่อถือในสัตยาเคราะห์ หรือหลักแห่งสัจจะนี้จะมุ่งเข้าถึงสัจธรรมด้วยความรักและการกระทำ คานธีเชื่อว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งในสังคม บ่อยครั้งต้องทำทลายความขัดแย้งนั้น ๆ และปฏิบัติการไร้ความรุนแรงมากมายหลายวิธีจะเข้ามาแทนที่การจลาจล การปฏิบัติด้วยความรุนแรง หรือการสงครามได้ คานธีเชื่อว่าสัตยาเคราะห์ที่มีรากฐานอยู่บนความเชื่ออันมั่นคงภายในใจคนนั้นมีประสิทธิภาพเหนือกว่าสันติวิธีหรือปฏิบัติการไร้ความรุนแรงชนิดที่นำมาใช้เป็นนโยบายชั่วคราว

ประเภทของสันติวิธี

6. การปฏิวัติไร้ความรุนแรง (nonviolent revolution) กลุ่มคนที่เชื่อว่าปัญหาสังคมใหญ่ ๆ ในโลกปัจจุบันมีรากฐานอยู่ที่ชีวิตทางสังคมและปัจเจกชน ดังนั้น จะแก้ปัญหาสังคมเหล่านั้นได้ก็ด้วยการเปลี่ยนแปลงจากพื้นฐานในระดับปัจเจกชนและสังคมเท่านั้น กลุ่มคนที่เชื่ออย่างนี้มักจะยอมรับแนวทาง 4 ประการ คือ
- 6.1 ให้ปัจเจกชนพัฒนาชีวิตของตนเอง
  - 6.2 พยายามให้สังคมยอมรับเอาหลักการแนวสันติ เช่น สันติวิธี ความเสมอภาค การร่วมมือ ความยุติธรรม และอิสรภาพเป็นค่านิยมหลัก
  - 6.3 สร้างสรรค์ระเบียบทางสังคมที่เสมอภาคมากขึ้น และมีเสรีภาพมากขึ้น
  - 6.4 ต่อสู้กับความชั่วทางสังคมด้วยปฏิบัติการไร้ความรุนแรง ลักษณะพิเศษของกลุ่มคนนี้คือการผูกการปฏิบัติเข้ากับการไม่ใช้ความรุนแรงอย่างเหนียวแน่น

การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงตามแนวทางสันติวิธี

1. การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (mediation) หมายถึง กระบวนการที่คู่กรณีซึ่งอาจจะเป็น รัฐ บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยสมัครใจมาพูดคุย อภิปรายถึงความแตกต่างกันในเรื่องต่างๆและเป็นกระบวนการที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายต่างตกลงพร้อมใจกันให้มีคนกลางเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยหลักการสำคัญของการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางมี 4 ประการคือ

1.1 แยกคนออกจากปัญหา

1.2 พิจารณาถึงจุดสนใจและผลประโยชน์ร่วมของคู่กรณี โดยไม่มุ่งเน้นที่จุดยืน

1.3 สร้างทางเลือกที่หลากหลายให้กับคู่กรณี

1.4 ใช้กฎ กติกาในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อความยุติธรรม

ฉะนั้น การเลือกบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ได้กล่าวถึง คุณสมบัติที่ดีของคนกลางไว้ คือ 1) มีความเป็นมิตรและเป็นที่ยอมรับทางสังคม เคารพต่อความคิดเห็นของ บุคคล 2) มีประสบการณ์หรือความชำนาญในการจัดการความขัดแย้งมาก่อน 3) มองโลกในแง่ดี มีความรู้ลึกซึ้ง 4) มีความยืดหยุ่นความอดทน 5) มีความใจกว้างมีความน่าเชื่อถือ และ 6) ไม่อารมณ์ร้อน มีไหวพริบดีและมีความเชื่อมั่นในตนเอง

การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงตามแนวทางสันติวิธี

2. การเจรจาต่อรอง (negotiation) หมายถึง กระบวนการของบุคคลที่ต้องการแก้ไขปัญหา โดยสันติวิธี เพื่อให้เกิดการประนีประนอม พยายามหาข้อตกลงที่ยอมรับได้ของคู่สนทนาทั้ง 2 ฝ่าย โดยมีการ เสนอข้อแลกเปลี่ยน ซึ่งนำผลประโยชน์มาให้ทั้ง 2 ฝ่าย (win-win) โดยการเจรจาต่อรอง ไม่มีสูตรสำเร็จที่ตายตัว เนื่องจากเป็นการพูดคุยกับ “คน” คนแต่ละคนก็ย่อมมีความแตกต่างหลากหลายจึงไม่จำเป็นต้องมี สูตรเฉพาะในการเจรจาต่อรอง นอกจากนั้น กระบวนการเจรจาไม่จำเป็นต้องอาศัยคนกลางหรือบุคคล ที่สาม และอาจจะเป็นการเจรจาต่อรองเฉพาะคู่ขัดแย้งหลัก หรือเป็นการส่งตัวแทนมาพูดคุยก็ได้ หลักการ สำคัญในการเจรจาต่อรองที่ควรยึดถือปฏิบัติ คือ

2.1. ยอมรับสถานะของคู่ขัดแย้ง หรือคู่กรณี

2.2 เข้าใจจุดยืน มุมมองและเหตุผลของคู่กรณีฝ่ายตรงข้าม

2.3 เห็นส่วนดีของคู่เจรจาไม่ว่าจะเป็นทัศนคติหรือพฤติกรรม

2.4 มองคู่เจรจาว่า เป็นผู้ที่สามารถเป็นฝ่ายเดียวกับเราได้ หรือจะตกลงกันได้ โดยได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

2.5 เจรจากับคู่เจรจาอย่างสุภาพและเปิดเผย

การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงตามแนวทางสันติวิธี

3. การใช้อนุญาโตตุลาการ (arbitration) เป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการตัดสินโทษ ผู้ทำหน้าที่ในการตัดสิน เรียกว่า “อนุญาโตตุลาการ” อย่างไรก็ตาม แม้กระบวนการอนุญาโตตุลาการจะมีผู้ตัดสินโทษ แต่กระบวนการนี้ก็ต่างไปจากระบบการตัดสินโทษของศาล คือ อนุญาโตตุลาการสามารถหา ข้อมูลอื่นมาพิจารณาเสริมได้ โดยไม่ต้องใช้เฉพาะประเด็นที่ฟ้องร้องกันอยู่ และผลของการตัดสินของ อนุญาโตตุลาการนั้น คู่กรณีจะนำไปปฏิบัติหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่า ในช่วงที่ตกลงกันได้มีการเขียนสัญญาไว้ หรือไม่ รวมทั้งขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคู่กรณี

การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงตามแนวทางสันติวิธี

4. กระบวนการนิติบัญญัติ (legislation) สืบเนื่องจาก ความขัดแย้งในบางกรณีเกิดขึ้นเพราะ ผู้คนได้รับความเดือนร้อนจากข้อกฎหมายที่ล้าสมัย หรือกฎหมายที่เอื้อผลประโยชน์ให้กับคนบางกลุ่ม เช่น กฎหมายป่าสงวน ที่ถูกกำหนดขึ้นและบังคับใช้ภายหลังจากที่ผู้คนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่ามาหลาย ปีแล้ว กฎหมายนี้ก็ออกกฎหมายภายหลังในการห้ามไม่ให้ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ ฉะนั้นทางแก้ไขเพื่อระงับความ ขัดแย้งนี้ อาจจะต้องแก้ไขที่ตัวกฎหมาย โดยการใช้กระบวนการนิติบัญญัติ เช่น การร่างกฎหมายป่าชุมชน หรือสิทธิชุมชนขึ้นมาเพื่อรองรับการแก้ไขปัญหา เป็นต้น

การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงตามแนวทางสันติวิธี

5. การเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม (cross cultural mediation) การเจรจาไกล่เกลี่ยข้าม วัฒนธรรม เป็นการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่กรณีต่างวัฒนธรรมกันได้รับผลประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย โดยมีบุคคลที่สามทำหน้าที่เป็นคนกลาง (mediator) ในการไกล่เกลี่ย ซึ่งบุคคลที่สามนี้จำเป็นต้องเรียนรู้ วัฒนธรรมของคู่กรณี และจะต้องเป็นคนที่เปิดกว้างรับความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ ชนชั้น เพศ และศาสนาได้ นอกจากนั้นการเลือกใช้ภาษาในการเจรจาไกล่เกลี่ยก็เป็นกุญแจสำคัญ โดยคนกลางต้องเลือก ใช้ภาษาที่สามารถทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจได้ ซึ่งอาจจะเป็นภาษาของคนกลางที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่ต้องพิจารณาว่าภาษาที่ใช้ในการสื่อสารนั้นได้รับการยินยอมจากคู่กรณีทั้งสองฝ่าย เป็นต้น

การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงตามแนวทางสันติวิธี

6. การสานเสวนา (dialogue) สานเสวนา หมายถึง กระบวนการกลุ่มในการจัดการกับความขัดแย้งที่อาศัยบุคคลที่สามช่วยทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการพูดคุยสนทนากันระหว่างกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ความขัดแย้งที่มีความซับซ้อนและความตึงเครียด โดยเฉพาะความตึงเครียดระหว่าง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในความขัดแย้ง โดยการสานเสวนาจะเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการลดอคติ และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เข้าร่วมกระบวนการ

การสานเสวนา นอกจากจะเป็นกระบวนการ การทำความเข้าใจซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย และสร้างสัมพันธภาพที่ดีของกลุ่มขัดแย้งทุกฝ่ายแล้ว การสานเสวนายังเป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งหนึ่งที่สามารถช่วยเยียวยาบาดแผลในจิตใจของผู้เข้าร่วมการสานเสวนาด้วย เพราะเมื่อผู้เข้าร่วมการสานเสวนาได้มีโอกาสพูด หรือบอกเล่าความรู้สึกที่มีในใจ ก็เปรียบเสมือนได้แบ่งเบาความคิดความรู้สึก ที่ทุกข์ของตัวเองลงมาให้ผู้อื่นรับทราบร่วมกัน โดยมีเพื่อน ๆ ผู้เข้าร่วมสานเสวนาท่านอื่น ๆ คอยรับฟัง เสนอความเห็น และเยียวยาจิตใจกันและกัน เป็นต้น

การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงตามแนวทางสันติวิธี

7. การไต่สวน (inquiry) แนวทางนี้เป็นวิธีที่มุ่งเน้นการจัดการข้อพิพาททั้งในระหว่างประเทศ เกิดขึ้นจากผลการประชุมสันติภาพครั้งแรกที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ในปี ค.ศ. 1899 ในมาตรา 9 และ 14 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการไต่สวนว่า หากประเทศคู่กรณีทั้งสองประเทศไม่สามารถตกลงกันได้โดย ทว่าการทูตอันเนื่องมาจากมีความเห็นขัดแย้งกัน ให้จัดตั้ง คณะกรรมการไต่สวนขึ้นอำนวยความสะดวกในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหา โดยหาข้อเท็จจริงอันแน่ชัดด้วยการสืบสวนที่ปราศจากความลำเอียงและด้วย ความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งคณะกรรมการไต่สวนนั้น ประกอบด้วยบุคคลซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายและสาขาต่าง ๆ และการสอบสวนของคณะกรรมการนี้ จะทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากคู่พิพาทอย่างน้อย ฝ่ายหนึ่งในดินแดนที่จะมีการสอบสวน

การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงตามแนวทางสันติวิธี

8. ไม่ให้ความร่วมมือ (non-cooperation) การไม่ให้ความร่วมมือ เป็นเจตนาที่จะหยุดยั้งหรือ เพิกถอนความร่วมมือ ในรูปแบบที่เคยให้แก่บุคคล กิจกรรม สถาบันหรือระบอบการปกครอง เพื่อแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วอำนาจในการปกครอง ล้วนมีที่มาจากการยอมรับและสนับสนุนของประชาชน และเมื่อใดที่ ประชาชนพร้อมใจกันเพิกถอนความยินยอมนั้น บุคคล กิจกรรม สถาบัน กระทั่งระบอบปกครอง ก็ไม่อาจ ดำเนินต่อไปได้ วิธีการไม่ให้ความร่วมมือสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

8.1 การไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม

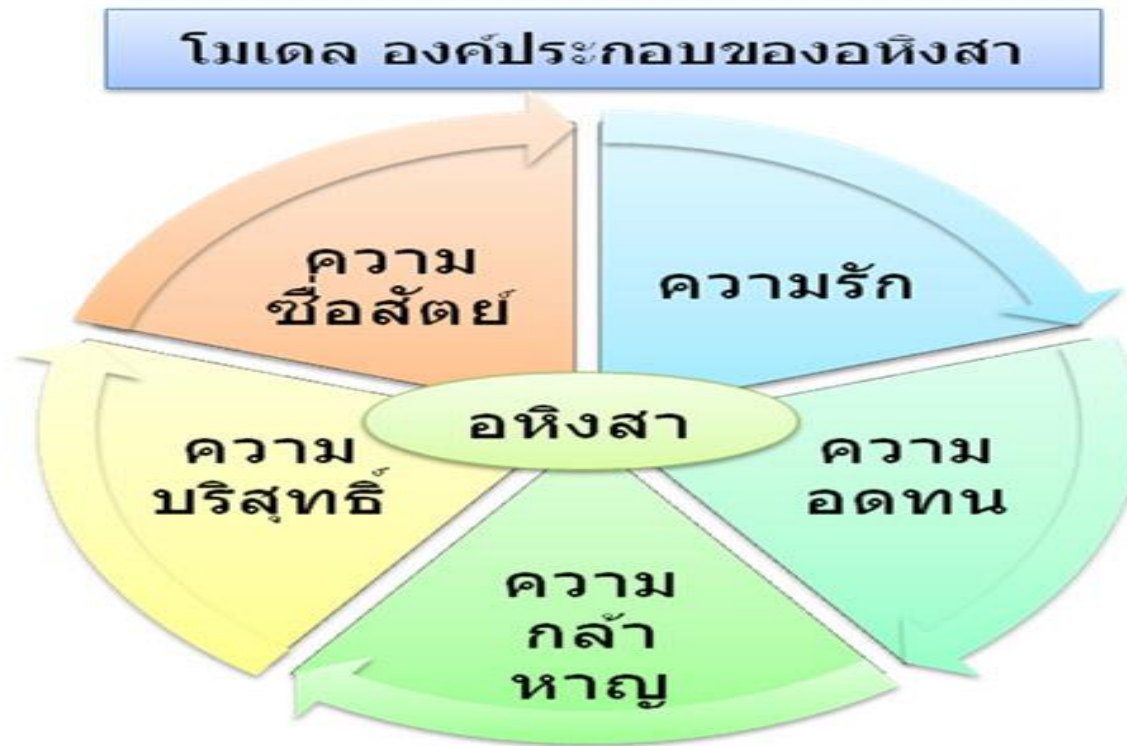
8.2 การไม่ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อาทิ การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ

8.3 การไม่ให้ความร่วมมือทางการเมือง

การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงตามแนวทางสันติวิธี

9. อารยะขัดขืน (civil disobedience) แนวคิดของวิธีการนี้ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิด “อหิงสา” ของมหาตมาคานธี ประยุกต์ใช้เป็นคำว่า “อารยะขัดขืน” โดยอธิบายว่า “อารยะขัดขืน” เป็นเรื่องของการขัดขืนอำนาจรัฐ ที่เป็นทั้งเป้าหมายและตัววิธีการอันทำให้สังคมการเมืองโดยรวมมีอารยะมากขึ้น ทั้งนี้ การจำกัดอำนาจรัฐโดยพลเมืองด้วยวิธีการอย่างอารยะ คือ เป็นไปโดยเปิดเผย ไม่ใช้ความรุนแรง และยอมรับผลตามกฎหมายที่จะเกิดขึ้นกับตัวผู้ใช้สันติวิธีแนวนี เพื่อให้สังคมการเมืองเป็นธรรม มีการเคารพสิทธิเสรีภาพของคนมากขึ้น และเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น อารยะขัดขืนเป็นการใช้สันติวิธีในลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกับวิธีการ “ไม่ให้ความร่วมมือ” กล่าวคือ ไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล โดยต้องการให้สังคมโดยรวมเห็นว่ามีความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้น ในกฎหมายหรือนโยบายนั้น ๆ ซึ่งลักษณะเด่นของ “อารยะขัดขืน” อยู่ที่การไม่ใช้ความรุนแรง และการ มุ่งเน้นละเมิดกฎหมาย แต่ผู้ละเมิดจะยอมรับผลของการละเมิดกฎหมายนั้น

การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงตามแนวทางสันติวิธี

แม้สันติวิธีจะเป็นแนวทางการขจัดความขัดแย้งและความรุนแรงที่ได้รับการยอมรับในสังคมโลก แต่กระนั้น ยีน ชาร์ป กลับกล่าวว่าสันติวิธีไม่ใช่ยาวิเศษที่ใช้แล้วจะประสบความสำเร็จทุกครั้งไป ดังนั้น จึงนับเป็นความท้าทายของผู้ที่ยึดถือแนวทางนี้ในการขจัดปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงที่ต้องมีความกล้าหาญ เสียสละ และอดทนยิ่ง เพื่อให้สุดท้ายแนวทางสันติวิธีบรรลุผลตามเป้าหมายได้

คุณค่าและความสำคัญของสันติวิธี

1. สันติวิธีเป็นวิธีที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ความหมายที่แท้จริงของสันติวิธีนั้นย่อมขึ้นอยู่กับฐานของศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ซึ่งเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความเมตตา สงสาร การเคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน การไม่เบียดเบียนทั้งกาย วาจา และใจ เป็นต้น วิธีการนี้เป็นคู่มือและเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความเป็นมนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาจิตใจมนุษย์ แก้ปัญหาแบบมนุษยธรรมโดยตัวมนุษย์เอง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือการที่คนเข้าใจศีลธรรมต่างกันในหลายรูปแบบ ทำให้เกิดการตีความเพื่อการสนองตอบตัวเอง อย่างไรก็ตามเมื่อมองคำว่าศีลธรรมในมิติของศาสนาก็ย่อมเป็นการง่ายที่จะแสวงหาจุดร่วมที่คล้ายคลึงกันได้บ้าง

2. การจัดการความขัดแย้งแบบสันติวิธีเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ เป็นวิธีการที่สร้างพื้นฐานของความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนในกลุ่มต่าง ๆ เพราะความเข้าใจเห็นใจกันเป็นวิธีการป้องกันและต่อสู้กับภัยในด้านต่าง ๆ ที่อาจจะมาสู่ประเทศชาติด้วย ฉะนั้นการแสวงหาทางเลือกเพื่อที่จะออกจากกับดักของความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรงนั้น ถ้าเราตระหนักถึงสันติวิธีที่เน้นการแบ่งปันความสุขและความทุกข์ ระหว่างเพื่อนมนุษย์โดยเข้าใจความจริงที่ว่าเรารักความสุข เกลียดความทุกข์ฉันทใคร่ คนอื่นก็รักความสุขและกลัวความทุกข์เช่นเดียวกัน การเรียนรู้และเข้าใจเกณฑ์ข้อนี้ จะทำให้ง่ายต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และแบ่งปันความทุกข์ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คุณค่าและความสำคัญของสันติวิธี

3. สันติวิธีเป็นวิธีสนับสนุนประชาธิปไตย สันติวิธีสนับสนุนหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เพราะประชาธิปไตยเป็นวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางแก้ไขความขัดแย้งแทนการใช้ความรุนแรง กระบวนการประชาธิปไตยนำสู่การส่งเสริมสันติวิธีในชาติในระหว่างชาติได้ ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการลงคะแนนเสียงโดยเท่าเทียมกัน มีการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการควบคุมทางนโยบาย อิสระทางทางความคิด มีความเสมอภาคกันทางการเมือง ดังนั้น สันติวิธีและประชาธิปไตยจึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวพันกัน ถ้าพัฒนาประชาธิปไตยได้มาก โอกาสที่สันติวิธีจะสัมฤทธิ์ผลและมีโอกาสประสบความสำเร็จย่อมมีมากตามไปด้วย

คุณค่าและความสำคัญของสันติวิธี

4. สันติวิธีเป็นวิธีสนับสนุนกระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การที่จะทำให้สังคมเกิดสันติสุขได้นั้น จำเป็นต้องดึงทุกคนในสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาหาทางออกร่วมกัน ไม่ใช่ผลักผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกไป เช่น การพยายามหาทางแก้ปัญหาร่วมกันในสิ่งที่น่าสนใจซึ่งความทุกข์ อาจเริ่มจากความทุกข์ของปัจเจกชน และพัฒนาไปสู่คนที่มีความทุกข์อย่างเดียวกัน พยายามค้นหาทางออกร่วมกันโดยการร่วมคิด ร่วมริเริ่ม ร่วมวางแผนดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมตรวจสอบซึ่งการร่วมทุกข์นี้ในทางศาสนาถือว่าทำให้ความรู้สึกร่วมทุกข์นั้นน้อยลง และที่สำคัญการร่วมทุกข์ทำให้ได้มีการปรับทุกข์ได้รับการปรึกษาหารือกันอาจทำให้จากหนักกลายเป็นเบาได้

คุณค่าและความสำคัญของสันติวิธี

5. ความเป็นเลิศของสันติวิธี สันติวิธีเป็นวิธีเดียวที่สนับสนุนความคิด และการปฏิบัติการในการขจัดความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ ทั้งร่างกาย ทางเพศ ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่ใช้ความรุนแรง ดังกล่าวนี้ ประกอบไปด้วยความเป็นธรรม ทั้งในแง่ของความยุติธรรม ความเที่ยงธรรม การยกย่องและให้เกียรติมนุษย์ ในสถานะของเพื่อนร่วมโลกคนหนึ่งที่มีความรักความสุขและเกลียดกลัวความทุกข์เช่นเดียวกันกับเรา

6. สันติวิธีเป็นวิธีที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุด ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ผิดกับการใช้ความรุนแรงซึ่งทุกฝ่ายอ้างว่าเป็นวิธีการสุดท้าย ซึ่งบางกรณีสามารถบรรลุเป้าหมายได้ในระยะเวลาอันสั้นและเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่แท้จริงแล้วการใช้ความรุนแรงย่อมทำให้ความขัดแย้งดำรงอยู่ ในลักษณะที่ถูกกดทับหรือซ่อนเอาไว้ โอกาสที่ความขัดแย้งจะย้อนกลับมาจนนำไปสู่ความรุนแรงในระยะยาวมีย่อมมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง ความเข้าใจอันดี ความสามัคคีปรองดองนั้น ย่อมเกิดได้ยาก โดยการใช้ความรุนแรง

คุณค่าและความสำคัญของสันติวิธี

7. สันติวิธีมีบทบาทในการประสานรอยร้าวในสังคม ยุคปัจจุบันที่สังคมมีลักษณะซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สันติวิธีจึงทำหน้าที่ในการประสานรอยร้าวหรือร่องรอยจากความขัดแย้งอันมีที่มาจากความซับซ้อนของสังคม นำสังคมไปสู่กระบวนการทางสังคมที่เน้นการมีส่วนร่วม ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เรียกว่าวิธีการอารยะ เป็นการพัฒนาและส่งเสริมระบบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ สันติวิธีเป็นแนวทางยอมรับในความแตกต่างของมนุษย์แต่ละคน อันเป็นการส่งเสริมและยอมรับในศักยภาพของมนุษย์

การที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในระดับใดหรือพื้นที่ใดก็ตาม หากต้องใช้ความพยายามในการแก้ปัญหาดังกล่าวแนวทางสันติวิธีจึงเป็นคำตอบที่ดีที่สุดเสมอ การใช้แนวทางสันติวิธีซึ่งก็คือการต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรง แนวทางสันติวิธีไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและชีวิต กล่าวได้ว่าแนวทางสันติวิธีย่อมนำไปสู่สันติสันติภาพ ยิ่งเมื่อมองจากมุมมองของผู้นำแนวทางสันติวิธีไปใช้เท่ากับว่าสันติวิธีเป็นทั้งการเดินทางและเป็นเป้าหมายในตัวของมันเอง หมายความว่าทุกครั้งที่มีการใช้แนวทางสันติวิธี สันติภาพย่อมได้บังเกิดขึ้นแล้วในขณะที่ใช้นั้นเอง ซึ่งสันติภาพที่เกิดขึ้นทุกขณะที่ใช้แนวทางสันติวิธีนี้เมื่อมีผู้ใช้มากเข้า ก็จะทำให้ความขัดแย้งและความรุนแรงในเรื่องต่าง ๆ คลี่คลายลงไปกลายเป็นความสำเร็จที่ขยายขึ้น ผู้ใช้แนวทางสันติวิธีจะต้องเป็นผู้มีกำลังใจในการที่จะใช้แนวทางสันติวิธีอย่างไม่ย่อท้อและมีความอดทน เพราะความขัดแย้งและความรุนแรงได้บางเรื่องต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการแก้ไข ดังนั้น ความสำเร็จในเรื่องการใช้แนวทางสันติวิธีแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงต่าง ๆ จึงอาจไม่สามารถประจักษ์แก่ผู้ใช้ได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่เมื่อแนวทางสันติวิธีถูกนำมาใช้สันติวิธีก็เกิดขึ้นแล้วโดยเฉพาะผู้ใช้ได้ประจักษ์แก่ใจของตนเอง

จงตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

1. จงบอกสาเหตุของความขัดแย้งมาพอสังเขป
2. จงบอกลักษณะของความรุนแรงมาพอสังเขป
3. จงนิยามความหมายของสันติวิธีตามความเข้าใจของนักศึกษา
4. จงยกตัวอย่างการใช้แนวทางสันติวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในชีวิตประจำวันของนักศึกษา
5. จงบอกประโยชน์และความสำคัญของสันติวิธีที่มีต่อตัวนักศึกษาและสังคม